

اندیشه سیاسی آیت الله محمد علی شاه آبادی

سید جواد میر خلیلی

عضو هیئت علمی دانشگاه امیرکبیر تهران

تهیه: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی

پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی

www.ketab.ir

میرخلیلی، سیدجواد، ۱۳۵۶ -

اندیشه سیاسی آیت الله محمدعلی شاه‌آبادی / سیدجواد میرخلیلی؛ تهیه پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی - قم: مؤسسه بوستان کتاب، ۱۴۰۲.
۲۲۴ ص. - (مؤسسه بوستان کتاب: ۳۳۵۱. کتاب‌های پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی؛ ۴۷۴.
کتاب‌های پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی؛ ۶۴) (سیاسی - اجتماعی: اندیشه سیاسی)

ISBN 978-964-09-2534-8

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.

کتاب‌نامه: ص. [۲۰۷] - ۲۱۶؛ همچنین به صورت زیرنویس.

نمایه.

۱. شاه‌آبادی، محمدعلی، ۱۲۵۳-۱۳۲۸م. - دیدگاه‌های سیاسی و اجتماعی. ۲. مجتهدان و علما - ایران - دیدگاه‌های سیاسی و اجتماعی. الف. دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم. پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی. ب. مؤسسه بوستان کتاب. ج. عنوان.

۲۹۷ / ۴۸۳۲

BP ۱۵۳/۵

شماره کتاب‌شناسی ملی: ۹۲۳۰۲۶۳

۱۴۰۲

کتاب‌های پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی / ۴۷۴
کتاب‌های پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی / ۶۴

www.ketab.ir

موضوع: سیاسی - اجتماعی (اندیشه سیاسی)

گروه مخاطب: تخصصی (طلاب و دانشجویان)

شماره انتشار کتاب (چاپ اول): ۳۳۵۱

مستلسل انتشار (چاپ اول و بازچاپ): ۸۳۱۶

اندیشه سیاسی آیت الله محمدعلی شاه آبادی

- نویسنده: سید جواد میرخلیلی عضو هیئت علمی دانشگاه امیرکبیر تهران
- تهیه: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی/پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی
- ناشر: مؤسسه بوستان کتاب
- لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپخانه مؤسسه بوستان کتاب
- نوبت چاپ: اول ۱۴۰۲ • شمارگان: ۲۰۰
- بها: وبسایت رسمی مؤسسه بوستان کتاب

تمامی حقوق نشر مکتوب و الکترونیک اثر متعلق به مؤسسه بوستان کتاب است

printed in the Islamic Republic of Iran

- ♦ دفتر مرکزی: قم، خیابان معلم، معلم ۱۴، پلاک ۱۷، کدپستی: ۳۷۱۵۶۱۶۶۵۹، تلفن: ۰۲۵۳۱۱۵۲۶۳۲
- تلفن‌های پخش: ۰۲۵۳۱۱۵۲۷۴۰ و ۰۲۵۳۱۱۵۲۷۴۱
- ♦ فروشگاه مرکزی: قم، چهارراه شهدا، تلفن ۰۲۵۳۱۱۵۱۲۵۰ و ۰۲۵۳۱۱۵۱۱۸۷
- ♦ فروشگاه تهران: خیابان انقلاب، بین رسال و فلسطین، پلاک ۹۵۱، تلفن: ۰۲۱۶۶۶۹۸۷۷۸
- ♦ فروشگاه اصفهان: خیابان حافظ، چهارراه کرمانی، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه اصفهان، تلفن: ۰۳۱۳۲۲۲۰۳۷۰
- ♦ فروشگاه مشهد: چهارراه خسروی، مجتمع پاس، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه خراسان رضوی، تلفن: ۰۵۱۳۲۲۳۳۶۷۲
- ♦ فروشگاه رنگین کمان (کودک و نوجوان): قم، چهارراه شهدا، تلفن: ۰۲۵۳۱۱۵۲۷۷۳

پست الکترونیک مؤسسه، E-mail: info@bustaneketab.ir

پایگاه اینترنتی فروش کتاب: www.bustaneketab.ir

با قدرانی از همکارانی که در تولید این اثر نقش داشته‌اند:

- اعضای شورای بررسی آثار • ویراستار: محمدرضا منصفی سروندانی
- اصلاحات حروفنگاری: حلیمه قربانی • صفحه‌آرایی و استخراج نمایه: حسین محمدی • نمونه‌خوانی: جواد غروچی
- طراح جلد: محمود هدایی • اداره آماده‌سازی: حمیدرضا تیموری
- اداره چاپخانه و سفارشات: ناصر منتظری، محمد فرامرزی و سایر همکاران لیتوگرافی، چاپ و صحافی • مدیر تولید: عبدالهادی اشرفی.

رئیس مؤسسه
محمدباقر انصاری

۱۴۵۱

فهرست مطالب

۹	سخنی با خواننده
۱۳	مقدمه
۲۳	فصل اول: زمینه‌های فکری و عینی اندیشه سیاسی شاه‌آبادی
۲۴	زندگی میرزا محمدعلی شاه‌آبادی
۲۴	ولادت
۲۵	تحصیلات و اساتید
۲۵	الف) تحصیلات
۲۸	ب) اساتید
۳۰	بازگشت به ایران
۳۴	الف) شاگردان
۳۵	ب) آثار
۳۸	۱. شذرات المعارف
۴۲	۲. رشحات البحار
۴۴	ویژگی‌های فردی و شخصیتی میرزا محمدعلی شاه‌آبادی
۴۴	خصوصیات اخلاقی
۴۸	شاه‌آبادی در نگاه دیگران
۵۲	زمینه‌های ذهنی و عینی شکل‌گیری اندیشه شاه‌آبادی
۵۲	رویدادهای مهم معاصر شاه‌آبادی

اندیشه سیاسی آیت الله محمدعلی شاه‌آبادی

- ۵۴ اندیشه سیاسی آخوند خراسانی
- ۵۸ اندیشه سیاسی میرزای شیرازی دوم
- ۵۹ جریانات ضد اسلامی دوران رضاخان...
- ۶۰ الف) کشف حجاب
- ۶۱ ب) اسلام منهای روحانیت
- ۶۱ ج) تغییر فرهنگی
- ۶۲ تکوین شخصیت سیاسی شاه‌آبادی
- ۶۲ مقابله با ناهنجاری‌های اجتماعی - سیاسی
- ۶۵ عوامل شکل‌گیری شخصیت سیاسی شاه‌آبادی
- ۶۷ حیات سیاسی و مبارزاتی شاه‌آبادی
- ۶۸ ۱. فقیه و عارف مبارز
- ۶۹ ۲. مقابله با دیکتاتوری‌های رضاخان
- ۷۰ ۳. کودتای سوم اسفند و شاه‌آبادی
- ۷۱ ۴. تحصن در حرم عبدالعظیم
- ۷۲ ۵. اسلام‌زدانی بایی حجابی
- ۷۳ جمع‌بندی
- ۷۵ فصل دوم: مبانی نظری اندیشه و عمل سیاسی شاه‌آبادی
- ۷۶ مبانی نظری اندیشه سیاسی شاه‌آبادی
- ۷۷ الف) مبانی فلسفی - کلامی اندیشه سیاسی شاه‌آبادی
- ۷۷ ۱. رجعت در اندیشه شاه‌آبادی
- ۸۳ ۲. نظریه فطرت
- ۸۶ ۳. تأثیر رجعت و فطرت در اندیشه سیاسی شاه‌آبادی
- ۸۸ ب) مبانی عرفانی اندیشه سیاسی شاه‌آبادی
- ۹۱ ج) مبانی هستی‌شناسی اندیشه سیاسی شاه‌آبادی
- ۹۳ د) مبانی انسان‌شناسی اندیشه سیاسی شاه‌آبادی
- ۹۸ ه) مبانی فرجام‌شناسی اندیشه سیاسی شاه‌آبادی

۱۰۲	جمع‌بندی
۱۰۵	فصل سوم: اندیشه و عمل سیاسی شاه‌آبادی
۱۰۵	۱. مفهوم‌شناسی سیاست
۱۰۷	۲. رابطه دین و سیاست
۱۱۳	۳. آزادی
۱۱۵	۴. جهاد و مبارزه
۱۲۱	۵. عدالت
۱۲۲	۶. وحدت
۱۲۳	۷. تشکیلات سیاسی
۱۲۶	۸. ایستادگی و مقاومت بر سر آرمان‌ها
۱۲۸	۹. مبارزه با استبداد و استعمار
۱۲۹	۱۰. پاسخ به شبهات سیاسی
۱۲۹	۱۱. استقلال
۱۳۰	الف) باور مسلمانان به حقانیت خود
۱۳۱	ب) یأس از رسیدن به سعادت دینی و دنیوی
۱۳۲	ج) تفرقه بین مسلمانان
۱۳۲	د) فقدان تشکیلات منسجم اقتصادی
۱۳۳	۱۲. استقلال اقتصادی و امنیت اجتماعی
۱۳۵	۱۳. تمرکز اموال عمومی
۱۳۶	۱۴. مرانامه جمعیت اسلامی
۱۳۷	۱۵. آسیب‌شناسی جوامع اسلامی و راهکارهای آن
۱۳۸	۱۶. نواندیشی
۱۳۹	جمع‌بندی
۱۴۳	فصل چهارم: تأثیر اندیشه شاه‌آبادی بر اندیشه و عمل امام خمینی
۱۴۴	تأثیر حکمت متعالیه در شکل‌گیری اندیشه سیاسی مرحوم شاه‌آبادی

سخنی با خواننده

پژوهش در حوزه اندیشه سیاسی از منظر دینی در راستای شناخت مبانی، سرشت و ساختار آن در سال‌های پس از پیروزی انقلاب اسلامی، ضرورتی انکارناپذیر یافته است. ژرف‌نگری در مبانی دینی مشتمل بر عقل و آموزه‌های وحیانی و عرف جامعه اسلامی- ایرانی، شرطی اساسی در پویایی پژوهش‌ها برای دستیابی به الگوی مطلوب حکومت اسلامی در دوره جدید است؛ از این رو شناخت، بازخوانی، بازنگری و بومی‌سازی مسائل علم و اندیشه سیاسی، جایگاه ویژه‌ای در این پژوهش‌ها دارند.

بی‌تردید قصد اولیه انقلاب اسلامی، هدفمندی و ارتقای کیفیت زندگی مؤمنان بر اساس نص اسلامی بود. لازمه تحقق این هدف، تربیت اندیشمندان فراوان و انجام تحقیقات به‌روز، کارآمد و معتبر علمی بود که در این راستا با راهنمایی استادان و همکاری طلاب فارغ‌التحصیل علوم سیاسی، زمینه شکل‌گیری پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی در سال ۱۳۷۳ فراهم شد. تجربه نو و موفق این پژوهشگران در معرفی بخشی از میراث سیاسی عالمان شیعی و تألیف آثار مستقل درباره مسائل نوپندای سیاسی، زمینه را برای گسترش فعالیت‌های این مرکز و ارتقای آن به پژوهشکده‌ای مستقل مهیا کرد. این پژوهشکده در راستای ایفای رسالت خود، تولیدات پژوهشی فراوانی را به جامعه علمی ارائه کرده است؛ از آن جمله می‌توان به تألیف، تصنیف و

اندیشه سیاسی آیت‌الله محمدعلی شاه‌آبادی

ترجمه ده‌ها کتاب در حوزه اندیشه سیاسی اسلام اشاره کرد. چشم‌انداز آینده این پژوهشگره تبدیل شدن به مرجعی علمی در اندیشه سیاسی-دینی است تا بتواند با گردآوری مهم‌ترین تلاش‌ها و اندیشه‌ها به بسیاری از علاقه‌مندان این حوزه، خدمات علمی مؤثری را ارائه کند.

کتاب حاضر با هدف آشنایی با اندیشه سیاسی آیت‌الله میرزا محمدعلی شاه‌آبادی تهیه شده است. در این اثر، نگارنده کوشیده با استفاده از منابع دست اول بر جای مانده از مرحوم شاه‌آبادی، به خصوص دو اثر مشهور وی، «شذرات المعارف» و «رشحات البحار»، اندیشه سیاسی ایشان را بیان کرده و هم‌چنین تأثیرات اندیشه سیاسی مرحوم شاه‌آبادی را بر شاگردان حضرت امام خمینی ره نشان دهد که بخش مهمی از این اثر را به خود اختصاص داده و به خصوص در این اثر، تأثیرات عرفانی و اخلاقی و عملی شاه‌آبادی بر بنیان‌گذار انقلاب اسلامی در جهات مختلف نشان داده شده است، چراکه اندیشه شاه‌آبادی، به نوعی زبونی فکری و اعتقادی انقلاب اسلامی ایران به شمار می‌رود و برای شناخت انقلاب اسلامی ایران، شناخت اندیشه سیاسی ایشان حائز اهمیت است. بدون تردید، شخصیت ممتاز شاه‌آبادی، بیشترین تأثیر را بر شکل‌گیری شخصیت و سلوک حضرت امام ره بر جای گذاشته است؛ به گونه‌ای که می‌توان رگه‌ها و تأثیرات اندیشه و اخلاق و دیگر خصوصیات استاد را در وجود شاگرد خویش؛ به خصوص در عرصه‌های عرفان، فقه سیاسی، اخلاق مبارزاتی مشاهده کرد. گفتنی است از دیگر جهات مهم در پرداختن به اندیشه سیاسی شاه‌آبادی این است که وی هم درد را می‌شناخت، هم برای درمان آن‌ها راهکار ارائه می‌داد و هم این‌که این مباحث را بین مردم می‌آورد.

امید است علاوه بر جامعه دانشگاهی و حوزوی، دیگر علاقه‌مندان نیز از آن بهره‌مند شوند.